

Waar het lerarenhart vol van is, loopt de mond van over?

*Over welke ontwikkelingen spreken
onderwijsprofessionals met elkaar
en hebben zij zicht op hoe collega's
over ontwikkelingen denken?*

Ervaringen uit de onderwijspraktijk in
beeld gebracht met TeacherTapp NL

*Leonie Middelbeek, Aafke Essen, Ditte Lockhorst,
Marieke van der Pers en Amber Walraven*

Colofon

Waar het lerarenhart vol van is, loopt de mond van over?

Utrecht, 2024

Auteurs:

Leonie Middelbeek (Oberon)

Aafke Essen (Oberon)

Ditte Lockhorst (Oberon)

Amber Walraven (Radboud Universiteit Nijmegen)

Marieke van der Pers (Stichting RENN4)

Dit onderzoek is (mede) gefinancierd door het Nationaal Regieorgaan
Onderwijsonderzoek, dossiernummer 40.5.19810.024

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
2	Methode.....	5
	2.1 Dataverzameling.....	5
	2.2 Respons	7
	2.3 Data-analyse.....	8
3	Resultaten	10
	3.1 Zicht op waardebeoordeling collega's	10
	3.2 Samenhang zicht op waardebeoordeling collega's en eigen waardebeoordeling.....	11
	3.3 Gespreksvoering op school over ontwikkelingen.....	12
	3.4 Deelname aan gespreksvoering	14
	3.5 Samenhang deelname aan gespreksvoering en waardebeoordeling.....	15
	3.6 Samenhang deelname aan gespreksvoering en overeenstemming waardebeoordeling.....	16
4	Conclusies.....	17
5	Referenties	20
Bijlage A	Beschrijving van Teacher Tapp NL	21
Bijlage B	Opbouw vragensets met bijbehorende antwoordopties	23
Bijlage C	Tabellenrapport	25

1 Inleiding

Het beroep van leraar is veelvormig en veelzijdig en bovendien continu onderhevig aan verandering. Leraren, scholen, lerarenopleidingen en beleidsorganisaties zoeken hun weg naar ‘verkiesbare toekomsten’ in deze veelvormigheid en veelzijdigheid en hebben daarvoor adaptief vermogen nodig: ‘het vermogen je te verhouden tot veranderingen om daarin op enig moment beredeneerde keuzes te maken’. Hoe ziet dit adaptief vermogen er uit? Wat zijn percepties van, en ervaringen met, adaptief vermogen? Welke kenmerken en mechanismen liggen ten grondslag aan adaptief vermogen? En, wat is de transferwaarde van kenmerken en mechanismen van adaptief vermogen? Dat zijn de vragen waarop het Expeditieteam van Expeditie Lerarenagenda zich richt.

Uit de eerste fase van de Expeditie bleek dat betekenisgeving een belangrijk onderdeel vormt van adaptief vermogen, samen met besluitvorming en (voorgenomen) handelen. Op verschillende manieren hebben we binnen het Expeditie onderzoek, waar dit onderzoek onderdeel van is, zicht gekregen op de processen van adaptief vermogen en op de (interactie-)mechanismen die helpen verklaren hoe in de interactie tussen betrokkenen bij een verandering collectieve betekenisgeving plaatsvindt (Lockhorst, 2024). We hebben echter nog geen zicht op de mate waarin interactie over veranderingen plaatsvindt in de Nederlandse onderwijspraktijk. Terwijl we weten dat hoe professionals, teams, organisaties en netwerken tegen veranderingen aankijken, hoe zij met veranderingen in het onderwijs omgaan en de mate waarin zij hierover spreken met elkaar, grote impact kan hebben op een verandering en het veranderproces (Coburn, 2001). Dit leidt tot een aantal onderzoeksvragen met bijbehorende hypothesen:

1. In hoeverre hebben onderwijsprofessionals zicht op de waarde die hun collega’s hechten aan een verandering die op het onderwijs afkomt?
  - a. In hoeverre bestaat er samenhang tussen de mate waarin onderwijsprofessionals belang hechten aan een ontwikkeling en het zicht dat zij hebben op het belang dat hun collega’s aan de ontwikkeling hechten?
  - b. In hoeverre bestaat er samenhang tussen de mate waarin onderwijsprofessionals zich verantwoordelijk voelen voor een ontwikkeling en het zicht dat zij hebben op het verantwoordelijkheidsgevoel van hun collega’s?

De verwachting is dat er een positieve samenhang bestaat tussen de mate waarin onderwijsprofessionals waarde hechten aan een verandering en het zicht dat zij hebben op de waarde die hun collega’s aan een verandering hechten. Ook verwachten we dat er een positieve samenhang bestaat tussen de mate waarin onderwijsprofessionals zich verantwoordelijk voelen om een ontwikkeling te implementeren/hiermee aan de slag te gaan en het zicht dat zij hebben op het verantwoordelijkheid van collega’s.

2. In hoeverre voeren onderwijsprofessionals gesprekken met collega’s over veranderingen die op het onderwijs afkomen?
  - a. In hoeverre hangt de waarde die onderwijsprofessionals hechten aan een ontwikkeling samen met het deelnemen aan het gesprek over een ontwikkeling?

- b. In hoeverre hangt de mate waarin onderwijsprofessionals zich verantwoordelijk voelen voor een ontwikkeling samen met het deelnemen aan het gesprek over een ontwikkeling?
- c. In hoeverre hangt het deelnemen aan het gesprek over een ontwikkeling samen met de door onderwijsprofessionals ervaren mate van overeenstemming tussen collega's over de waarde van een ontwikkeling en hun verantwoordelijkheidsgevoel bij een ontwikkeling?

De verwachting is dat er een positieve samenhang bestaat tussen de deelname van onderwijsprofessionals aan het gesprek over een verandering en het zicht dat onderwijsprofessionals hebben op de waarde die hun collega's aan een verandering hechten. Daarnaast verwachten we een positieve samenhang te zien tussen de deelname van onderwijsprofessionals aan het gesprek over een verandering en de mate waarin zij ervaren dat hun opvattingen overeenkomen met die van hun collega's.

3. Is het zicht dat onderwijsprofessionals hebben op de betekenis die hun collega's geven aan een verandering en de mate van gespreksvoering over onderwijsveranderingen overeenkomstig voor de verschillende sectoren (po, vo, mbo)?

Tot dusverre hebben we geen aanleiding om te vermoeden dat er verschillen bestaan tussen de sectoren als het gaat om processen van adaptief vermogen. We verwachten daarom ook geen verschillen te zien in het zicht dat onderwijsprofessionals hebben op de waarde die collega's toekennen aan een ontwikkeling of de gespreksvoering die over ontwikkelingen plaatsvindt.

Om antwoord te geven op de onderzoeksvragen en te zien of onze verwachtingen juist zijn, doen we onderzoek waarbij we gebruikmaken van TeacherTapp NL.

2 Methode

Teacher Tapp NL¹ is een app voor iedereen die werkzaam is in het primair, voortgezet, of middelbaar beroepsonderwijs. Iedere dag worden minimaal drie (meerkeuze)vragen gesteld die aansluiten bij de dagelijkse praktijk of de actualiteit. De app maakt het mogelijk dat er in de trein, personeelskamer, of waar dan ook, gemakkelijker een kort moment gecreëerd kan worden om de leraar vragen voor te leggen. In plaats van achter de computer te moeten kruipen, krijgt de leraar een melding op de smartphone, en kan zo de drie vragen van de dag beantwoorden. De app is 9500 keer gedownload en heeft dagelijks gemiddeld 1300 deelnemers. (Zie Bijlage A voor meer informatie over de app.)

2.1 Dataverzameling

In dit onderzoek hebben we TeacherTapp NL ingezet om een beter beeld te krijgen van het zicht dat onderwijsprofessionals hebben op de waarde die hun collega's aan een verandering hechten en de mate waarin gesprekken plaatsvinden tussen onderwijsprofessionals over veranderingen. In TeacherTapp NL zijn negen specifieke veranderingen gepresenteerd, die in de landelijke actualiteit spelen. Het ging om de versterking van de basisvaardigheden, het gebruik van bewezen effectieve leermiddelen, het behoud van leraren, inclusief onderwijs, de versterking van digitale vaardigheden, blended learning, het stimuleren van leerlingen om te lezen, het onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen en duurzaam energieverbruik op school. Over iedere verandering is een stelling geformuleerd waarbij de respondenten konden aangeven in hoeverre ze het hiermee eens zijn.

Om in de rest van het rapport gemakkelijk aan de veranderingen te kunnen refereren, zijn per verandering kernwoorden geformuleerd. In Tabel 1 zijn zowel de stelling als de kernwoorden per verandering opgenomen. In het vervolg van de tekst refereren we aan de stellingen met de kernwoorden.

---

¹ Voor verder informatie over de Teacher Tapp NL, zie <https://nl.teachertapp.com/>.

Tabel 1. Gepresenteerde ontwikkelingen/veranderingen

	Stelling	Kernwoorden
Set 1	De basisvaardigheden (op het gebied van taal, rekenen/wiskunde, burgerschap en digitale geletterdheid) van leerlingen/studenten moeten versterkt worden.	Basisvaardigheden
Set 2	In het onderwijs moet gewerkt worden met bewezen effectieve leer – en ontwikkelmiddelen.	Bewezen effectieve middelen
Set 3	Behoud van leraren is een belangrijk element in de strijd tegen het lerarentekort.	Behoud van leraren
Set 4	Ik vind het belangrijk dat leerlingen met intensieve en complexe ondersteuningsbehoeften de mogelijkheid krijgen om in een reguliere klas onderwijs te volgen (inclusief onderwijs).	Inclusief onderwijs
Set 5	Ik vind het belangrijk dat het versterken van digitale vaardigheden van leerlingen/studenten/cursisten onderdeel is van het onderwijs.	Digitale vaardigheden
Set 6	Het inzetten van een combinatie van face-to-face en online instructies biedt ruimte voor verdieping in de lesstof (blended learning).	Blended learning
Set 7	Leerlingen/studenten/cursisten moeten worden gestimuleerd om (meer) te lezen.	Stimuleren lezen
Set 8	Het onderwijsaanbod voor hoogbegaafde leerlingen/studenten/cursisten verdient meer aandacht.	Onderwijs hoogbegaafde leerlingen
Set 9	Duurzaam energieverbruik in school moet onderdeel van schoolbeleid zijn.	Duurzaam energieverbruik

Bij het formuleren van de stellingen en vragen is steeds gebruik gemaakt van dezelfde opbouw. In Tabel 2 is de vaste set stellingen te zien die aan de appgebruikers is voorgelegd. Bij elke set is eerst gevraagd naar de waarde die appgebruikers zelf aan een verandering hechten en in hoeverre zij zich verantwoordelijk voelen voor het doen slagen van een verandering. Hiermee krijgen we een beeld van de waardebeoordeling door respondenten. Vervolgens is gevraagd naar in hoeverre ze het idee hebben dat hun collega's deze mening delen, of hierover het gesprek gevoerd wordt op school en hoe ze de opbrengst van het gesprek ervaren. In Bijlage B is de volledige set vragen inclusief de antwoordopties opgenomen.

Tabel 2. Vaste opbouw van de vragensets

Vraag/stelling	
V1	Een stelling over de verandering X ² .
V2	Denken je directe collega's hier ook zo over?
V3	Voel jij je verantwoordelijk om te reageren op verandering X?
V4	Voelen je directe collega's zich in dezelfde mate als jou verantwoordelijk om te reageren op verandering X?
V5	Op mijn school wordt (binnenkort) gesproken over verandering X. <i>Je hoeft zelf geen onderdeel te zijn van deze gesprekken. Meerdere antwoorden mogelijk</i>
V6	Maak jij onderdeel uit van deze gesprekken?
V7	Wordt het handelen en/of de opvattingen van andere partijen meegenomen wanneer er in jouw school gesproken wordt over verandering X? <i>Meerdere antwoorden mogelijk</i>
V8	Het gesprek over verandering X helpt mij bij mijn gedachtenvorming over verandering X.

Verder maken we gebruik van een aantal beschrijvende/achtergrondgegevens van de appgebruikers, die we hierna 'persoonskenmerken' noemen. Het gaat om de volgende gegevens:

- de functie, waarbij we onderscheid maken tussen management en leraren;
- de onderwijssector, waarbij we onderscheid maken tussen het primair onderwijs, voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs;
- het aantal jaren ervaring in het onderwijs, waarbij we onderscheid maken tussen starters, gemiddeld en ervaren professionals; en
- de sekse, waarbij we man en vrouw onderscheiden.

2.2 Respons

De respons varieert per vragenset. De vragen werden namelijk op verschillende dagen gesteld in TeacherTapp NL. Alleen de appgebruikers die werkzaam zijn op een school zijn meegenomen in de respons en de data-analyses.

Gemiddeld genomen, hebben ongeveer 450 respondenten uit het po, 350 respondenten uit het vo en 50 respondenten uit het mbo de vragen van elke set beantwoord. Respondenten zijn zowel schoolleiders/medewerkers uit het management (+/- 25%) als onderwijsverzorgend personeel (+/- 75%). Daarbij moet worden opgemerkt dat de respons ook binnen de set, per vraag, kan verschillen. Sommige appgebruikers hebben namelijk wel de eerste vragen beantwoord, maar de laatste vragen niet.

In Tabel 3 hebben we de respons weergegeven per set. Daarbij zijn we uitgegaan van de respons op de eerste vraag van elke set.

² Verandering X verschilde per set. Zie Tabel 1 voor de verschillende veranderingen die centraal stonden.

Tabel 3. Respons per vragenset, uitgegaan van de respons op vraag 1

Set	Respons
Set 1 Basisvaardigheden	938
Set 2 Bewezen effectieve middelen	1049
Set 3 Behoud van leraren	965
Set 4 Inclusief onderwijs	899
Set 5 Digitale vaardigheden	867
Set 6 Blended learning	782
Set 7 Stimuleren lezen	881
Set 8 Onderwijs hoogbegaafde leerlingen	1054
Set 9 Duurzaam energieverbruik	1007

2.3 Data-analyse

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden, hebben we verschillende statistische analyses uitgevoerd in SPSS. Deze analyses zijn eerst uitgevoerd voor elk van de negen ontwikkelingen individueel. Van de resultaten zijn factsheets opgesteld. Zie onder andere: <https://expeditielerarenagenda.nl/product/infographic-digitale-vaardigheden-versterken/>

Zicht op waardebepaling collega's. Allereerst keken we of respondenten zicht hebben op de waarde die hun collega's aan een ontwikkeling hechten en op het verantwoordelijkheidsgevoel van hun directe collega's. Hierbij berekenden we het percentage weer van respondenten dat hier wel en geen zicht op heeft (V2 en V4). Daarna hebben we per ontwikkeling de gemiddelde score berekend van de waarde die respondenten hechten aan de ontwikkeling (V1) en het verantwoordelijkheidsgevoel dat zij ervaren ten aanzien van de ontwikkeling (V3). Met deze data hebben we logistische regressies uitgevoerd met 'wel/geen zicht op de waarde die collega's hechten aan een ontwikkeling' (V2) als uitkomstmaat, om te zien hoe dit samenhangt met de waarde die respondenten zelf een ontwikkeling hechten (V1) en met hun persoonskenmerken. Ook hebben we met logistische regressies met 'wel/geen zicht op het verantwoordelijkheidsgevoel van collega's' (V4) als uitkomstmaat, gekeken hoe dit samenhangt met het eigen verantwoordelijkheidsgevoel (V3) en hun persoonskenmerken. Voor deze aanvullende analyses geldt dat we alleen waar significant en relevant de uitkomsten bespreken in de resultatensectie.

Gespreksvoering over ontwikkelingen. In de data-analyse ging niet alleen aandacht uit naar het zicht van respondenten op waardebeoordeling van collega's, maar ook naar gespreksvoering die op school plaatsvond/binnenkort plaats zou vinden over ontwikkelingen die top-down op het onderwijs afkomen. Per ontwikkeling brachten we eerst in kaart of er een gesprek plaatsvond/plaats zou vinden op school (V5). Dat deden we met behulp van percentages. Daarbij ging tevens aandacht uit naar het type gesprek en welke partijen op enige manier betrokken worden/zijn bij/in de gespreksvoering. Vervolgens berekenden we voor elk van de ontwikkelingen welk percentage van de respondenten zelf deelnam/deel zou nemen aan een gesprek (V6). We brachten de samenhang tussen deelname aan een gesprek over een ontwikkeling (V6) en de waarde die een respondent hecht aan een ontwikkeling (V1) in beeld met behulp van een logistische regressie met als uitkomstmaat 'wel/geen deelname aan gespreksvoering'. We keken daarnaast naar de samenhang tussen deelname aan een gesprek over een ontwikkeling (V6) en de mate waarin een respondent zich verantwoordelijk voelt om met een ontwikkeling aan de slag te gaan (V3). Ook bij deze logistische regressie hanteerde we 'wel/geen deelname aan gespreksvoering' als uitkomstmaat. Een logische regressie benutten we verder om in kaart te brengen of bepaalde persoonskenmerken samenhangen met wel/geen deelname aan gespreksvoering over ontwikkelingen. We hanteerden dezelfde uitkomstmaat als hierboven vermeld.

Tot slot waren we benieuwd naar de samenhang tussen deelname aan gespreksvoering en ervaren mate van overeenstemming over de waarde die een respondent zelf aan een ontwikkeling hecht en de waarde die collega's volgens de respondent aan een ontwikkeling hechten. Hetzelfde geldt voor de samenhang tussen deelname aan gespreksvoering en de ervaren mate van een overeenkomstig verantwoordelijkheidsgevoel ten aanzien van een ontwikkeling. Per ontwikkeling berekenden we voor de respondenten die aangaven zicht te hebben op de waarde die hun collega's hechten aan een ontwikkeling (V2), in welke mate die overeenkwam met de waarde die zij hier zelf aan hechten (V1) door hiervoor de gemiddelde scores te berekenen.

Zichtbare patronen afhankelijk van type verandering. Voor dit onderzoek zijn negen ontwikkelingen geselecteerd die op het onderwijs afkomen. Over elk van deze negen ontwikkelingen zijn vragen gesteld. We waren benieuwd of de samenhang tussen gegeven antwoorden op verschillende vragen binnen elk van de vragensets, voor bepaalde ontwikkelingen mogelijk vergelijkbaar was. Daarom hebben we de sets met elkaar vergeleken. Zouden onderzoeksuitkomsten bijvoorbeeld te verklaren zijn op basis van typen onderwijsveranderingen?

Om die vraag te beantwoorden, hebben we een clusteranalyse uitgevoerd. Met variantieanalyses (ANOVA's) hebben we gekeken of er clusters zichtbaar werden wanneer we de antwoorden uit de verschillende sets met elkaar vergeleken. We vonden wel clusters per vraag, maar geen clusters van ontwikkelingen als we keken naar de samenhang tussen vragen. Een mogelijke verklaring voor de gevonden significante verschillen op basis waarvan clusters van sets per vraag konden worden gevormd, is bovendien dat de n erg hoog was. Daardoor vind je bij kleine verschillen immers al snel een significant verschil. Aangezien we geen eenduidige manier vonden om de sets op te delen in clusters en we dus geen zichtbare patronen hebben gevonden op basis van het type verandering, wordt hier verder in het rapport niet meer aan gerefereerd.

3 Resultaten

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden, hebben we de uitkomsten van de TeacherTapp NL geanalyseerd door variantieanalyses en logistische regressies uit te voeren. In dit hoofdstuk presenteren we de onderzoeksuitkomsten.

3.1 Zicht op waardebeoordeling collega's

Of respondenten wel of geen zicht hebben op de waarde die hun directe collega's aan een ontwikkeling hechten (V2), bleek per ontwikkeling verschillend te zijn. Zo gaf ongeveer 75 procent van de respondenten aan zicht te hebben op de waarde die hun collega's hechten aan het stimuleren van lezen. Daarentegen had slechts 32 procent van de respondenten zicht op de waarde die hun collega's hechten aan duurzaam energieverbruik.

De mate waarin respondenten zicht hebben op het verantwoordelijkheidsgevoel van collega's (V4) is redelijk vergelijkbaar met het zicht dat zij hebben op hoe belangrijk collega's een ontwikkeling vinden. Ook hier geldt dat het grootste deel van de respondenten (65 procent) zicht had op het verantwoordelijkheidsgevoel van hun collega's wanneer het ging om het stimuleren van lezen, terwijl slechts 30 procent van de respondenten zicht had op het verantwoordelijkheidsgevoel van hun collega's waar het ging om duurzaam energieverbruik.

Zie Tabel 4 voor de percentages respondenten die zicht hadden op de waarde die collega's hechten aan een ontwikkeling en op de mate waarin hun collega's zich verantwoordelijk voelen voor een ontwikkeling, weergegeven voor elk van de ontwikkelingen.

Tabel 4. Percentage respondenten dat aangaf wel zicht te hebben op het belang dat collega's hechten aan een verandering (V2) en het verantwoordelijkheidsgevoel van collega's (V4)

Set	% zicht op mening	% zicht op verantwoordelijkheid
Stimuleren lezen	74,17	64,16
Behoud van leraren	63,57	48,74
Basisvaardigheden	58,33	57,98
Digitale vaardigheden	52,12	46,44
Bewezen effectieve middelen	50,04	45,76
Inclusief onderwijs	47,11	44,26
Onderwijs hoogbegaafde leerlingen	46,88	46,72
Blended learning	35,22	35,90
Duurzaam energieverbruik	32,16	30,07

We hebben bekeken of persoonskenmerken van de respondenten samenhangen met het zicht dat ze hebben op de mening en het verantwoordelijkheidsgevoel van hun collega's. De manier waarop persoonskenmerken samenhangen met het zicht dat respondenten hebben op de mening of het verantwoordelijkheidsgevoel van hun nabije collega's verschilt per vragenset (zie Bijlage C, Tabel C.1 en C.2).

3.2 Samenhang zicht op waardebeoordeling collega's en eigen waardebeoordeling

Om te berekenen in hoeverre het wel of geen zicht hebben op het belang dat collega's hechten aan een ontwikkeling en hun verantwoordelijkheidsgevoel samenhangt met de waarde die respondenten zelf hechten aan een ontwikkeling of met hun eigen verantwoordelijkheidsgevoel hebben we eerst de gemiddelde scores voor vraag 1 en 3 berekend.

De gemiddelde score op de stelling over het behouden van leraren was 1.27. Dit duidt erop dat respondenten het gemiddeld genomen *helemaal eens* waren met de stelling dat het behoud van leraren een belangrijk element is in de strijd tegen het lerarentekort. De gemiddelde score op de stelling over blended learning was vergeleken met de scores op de andere stellingen het hoogste (3.36), erop duidend dat respondenten gemiddeld genomen *neutraal* tegenover de stelling stonden. Zie Tabel 5 voor de gemiddelde score per set.

Ook voor vraag 3 hebben we de gemiddelde score per set berekend, waarmee de mate waarin respondenten zich verantwoordelijk voelen om de ontwikkelingen die in de vragensets centraal stonden te implementeren/hiermee aan de slag te gaan in kaart wordt gebracht. Uit de antwoorden op vraag 3 blijkt dat het verantwoordelijkheidsgevoel gemiddeld genomen het grootst is wanneer het gaat om het versterken van de basisvaardigheden van leerlingen. De gemiddelde score van 1.38 duidt op de mening dat respondenten zich *in grote mate* verantwoordelijk voelen. Respondenten voelen zich gemiddeld genomen *niet of nauwelijks* verantwoordelijk voor blended learning, de gemiddelde score hiervan is 2.64. Zie Tabel 5 voor de gemiddelde scores per ontwikkeling.

Tabel 5. Gemiddeldes gevoel van belang (V1) en verantwoordelijkheid (V3)

Set	M belang (V1 ³)	M verantwoordelijkheid (V3 ⁴)
Behoud van leraren	1.27	1.71
Meer lezen	1.48	1.46
Basisvaardigheden	1.84	1.38
Duurzaam energieverbruik	2.02	2.14
Effectief bewezen middelen	2.04	1.56
Digitale vaardigheden	2.11	1.88
Hoogbegaafde leerlingen	2.16	1.89
Inclusief onderwijs	2.88	1.92
Blended learning	3.36	2.64

³ Antwoordopties variëren van 1 (helemaal mee eens) tot 5 (helemaal mee oneens).

⁴ Antwoordopties variëren van 1 (in grote mate) tot 3 (niet of nauwelijks).

Wanneer we kijken naar de samenhang tussen de mate waarin respondenten waarde hechten aan een ontwikkeling (V1) en het zicht dat zij hebben op de mening van hun collega's hierover (V2), vallen twee patronen op. Het eerste patroon is dat de mate waarin respondenten waarde hechten aan een ontwikkeling positief samenhangt met het zicht dat zij hebben op het belang dat hun collega's hieraan hechten (zie Tabel C.1 in Bijlage C). Dit wil zeggen dat respondenten die aangeven het *(helemaal) eens* te zijn met een stelling over de waarde van een ontwikkeling vaker aangeven dat zij zicht hebben op hoe hun collega's hierover denken ten opzichte van respondenten die het *(helemaal) niet eens* zijn met een stelling. Dit was het geval bij de vragensets over de basisvaardigheden, het behoud van leraren, de digitale vaardigheden en het stimuleren van lezen.

Bij de vragensets over bewezen effectieve leer- en ontwikkelmiddelen, inclusief onderwijs, blended learning, het onderwijsaanbod voor hoogbegaafde leerlingen en duurzaam energieverbruik zien we een ander patroon. Hier zien we dat respondenten die *neutraal* staan tegenover de stelling over het belang van een ontwikkeling, minder zicht hebben op de opvattingen van collega's hierover vergeleken met de respondenten die het *helemaal eens* óf *helemaal oneens* waren met de stelling. Die laatste twee groepen hadden in vergelijkbare mate zicht op het belang dat hun collega's aan een ontwikkeling hechten.

We keken ook naar de samenhang tussen de mate waarin respondenten zich verantwoordelijk voelen voor het implementeren van/aan de slag te gaan met een ontwikkeling (V3) en het zicht dat zij hebben op de mate waarin hun collega's zich hiervoor verantwoordelijk voelen (V4). Bij de meeste vragensets vinden we een positieve samenhang (zie Tabel C.2 in Bijlage C). Respondenten die aangeven zich *in grote mate verantwoordelijk* te voelen om met een ontwikkeling aan de slag te gaan, geven vaker aan dat zij zicht hebben op de mate waarin hun collega's zich hier verantwoordelijk voor voelen ten opzichte van respondenten die zich *minder/niet verantwoordelijk* voelen. De set over de basisvaardigheden vormt hierbij een uitzondering. Bij die set zien we de positieve samenhang niet.

3.3 Gespreksvoering op school over ontwikkelingen

We stelden de respondenten de vraag of er een gesprek plaatsvindt op hun school over de ontwikkelingen die in de vragensets centraal stonden (V5). Per ontwikkeling lopen de antwoorden hierop uiteen. In Tabel 6 geven we per ontwikkeling weer hoeveel respondenten aangeven dat er (binnenkort) een gesprek plaatsvindt op school over deze ontwikkeling. Dat doen we in percentages, omdat het aantal respondenten per vragenset verschilt.

Voor de meeste ontwikkelingen geldt dat meer dan de helft van de respondenten aangeeft dat er over de ontwikkeling (binnenkort) gesproken wordt op school. Dit is niet het geval voor blended learning, inclusief onderwijs en duurzaam energieverbruik. Bij blended learning geeft bijna de helft van de respondenten aan dat er geen gesprek plaatsvindt. Bij inclusief onderwijs en duurzaam energiegebruik geven relatief veel respondenten aan geen zicht te hebben op of er op school gesprekken plaatsvinden over deze onderwerpen.

Tabel 6. Op mijn school wordt (binnenkort) gesproken over ontwikkeling/verandering X (V5)

Set	n(%) Wel gesprek	n(%) Geen gesprek	n(%) Geen zicht op	n(%) Totale respons
Basisvaardigheden	989 (79%)	74 (6%)	183 (15%)	1246 (100%)
Bewezen effectieve middelen	597 (52%)	165 (14%)	387 (34%)	1149 (100%)
Behoud van leraren	743 (66%)	98 (9%)	284 (25%)	1125 (100%)
Inclusief onderwijs	406 (46%)	83 (9%)	388 (44%)	877 (100%)
Digitale vaardigheden	493 (53%)	142 (15%)	294 (32%)	929 (100%)
Blended learning	174 (24%)	342 (46%)	218 (30%)	734 (100%)
Meer lezen	849 (73%)	108 (9%)	204 (18%)	1161 (100%)
Hoogbegaafde leerlingen	879 (69%)	146 (11%)	251 (20%)	1276 (100%)
Duurzaam energieverbruik	302 (36%)	137 (16%)	403 (48%)	842 (100%)

De respondenten die aangaven dat er (binnenkort) gesproken wordt over de ontwikkeling die in de vragenset centraal stond, konden aangeven of het ging om formele of informele gesprekken en op welk niveau de gesprekken plaatsvinden/-vonden. In Tabel 7 is per ontwikkeling die centraal stond in de sets weergegeven welke typen gesprekken plaatsvinden. Respondenten konden daarbij kiezen voor meerdere gesprekstypen, vandaar dat vergelijkingen niet goed mogelijk zijn en alleen aantallen weergegeven zijn.

We zien dat de formele gesprekken op managementniveau vooral worden gevoerd over het behoud van leraren, de basisvaardigheden en het onderwijsaanbod voor hoogbegaafde leerlingen. De formele gesprekken op schoolniveau of met een groep collega's gaan het meest over de basisvaardigheden, het stimuleren van lezen en het onderwijsaanbod aan hoogbegaafde leerlingen. Informele gesprekken vinden het meest plaats over de basisvaardigheden en het behoud van leraren.

Tabel 7. Welk type(n) gesprekken vinden (binnenkort) plaats over ontwikkeling/situatie x? (V5)⁵

	Formele gesprek(ken)				Informele gesprek(ken)
Basisvaardigheden	186	226	271	27	258
Effectief bewezen middelen	95	147	182	26	107
Behoud van leraren	224	106	75	30	286
Inclusief onderwijs	103	80	78	30	62
Digitale vaardigheden	71	101	165	24	98
Blended learning	19	16	29	6	33
Meer lezen	85	201	318	28	194
Hoogbegaafde leerlingen	160	185	285	44	129
Duurzaam energieverbruik	110	34	38	27	37

⁵ Respondenten konden meerdere antwoordopties aankruisen. Er zijn geen percentages weergegeven, aangezien die niet zouden optellen tot 100%.

De zevende vraag van de vaste vragenset betrof de vraag van welke partijen het handelen en/of de opvattingen van partijen meegenomen worden wanneer er op school gesproken wordt over de ontwikkeling die in de set centraal stond. Het bestuur/de schoolleiding en leraren worden bij iedere verandering als meest frequent betrokken partijen genoemd. Voor de overige partijen geldt dat het aantal keer dat zij worden genoemd per ontwikkeling verschilt. In Tabel 8 staan de drie meest genoemde betrokken partijen per ontwikkeling die naast het bestuur/de schoolleiding en leraren zijn genoemd. Te zien is dat met name leerlingen/studenten, ouders, het onderwijsondersteunend personeel en andere scholen betrokken worden bij gesprekken. In Tabel C.3 in Bijlage C staan de frequenties weergegeven van het aantal keer dat elke partij genoemd is per ontwikkeling/situatie.

Tabel 8. Frequent genoemde betrokken partijen, weergegeven per set

Set	Frequent genoemde betrokken partijen
Basisvaardigheden	Onderwijsondersteunend personeel Leerlingen/studenten Andere scholen
Effectief bewezen middelen	Andere scholen Onderwijs ondersteunend personeel Leerlingen/studenten
Digitale vaardigheden	Leerlingen/studenten Onderwijsondersteunend personeel Andere scholen
Meer lezen	Leerlingen/studenten Onderwijsondersteunend personeel Ouders
Inclusief onderwijs	Onderwijsondersteunend personeel Ouders Samenwerkingsverband passend onderwijs
Hoogbegaafde leerlingen	Leerlingen/studenten Ouders Andere scholen
Duurzaam energieverbruik	Onderwijsondersteunend personeel Gemeente Leerlingen/studenten
Behoud van leraren	Andere scholen Onderwijsondersteunend personeel Lerarenopleiding
Blended learning	Leerlingen/studenten Ouders Onderwijsondersteunend personeel

3.4 Deelname aan gespreksvoering

Uit de antwoorden op vraag 6 blijkt dat deelname van respondenten aan gespreksvoering over ontwikkelingen sterk verschilt per ontwikkeling. Dit valt op te maken uit de percentages die zijn weergegeven in Tabel 9. Meer dan de helft van de respondenten voert het gesprek over de basisvaardigheden, het stimuleren van lezen, het behoud van leraren en bewezen effectieve middelen. Voor de andere ontwikkelingen lag het percentage lager dan 50 procent. De percentages van respondenten die aan gesprekken over blended learning en duurzaam energieverbruik deelnemen, zijn met ongeveer 17 procent het laagst.

Tabel 9. Maak jij onderdeel uit van het gesprek? (V6)

Set	% wel deelname aan gesprek
Basisvaardigheden	68,17 %
Stimuleren van lezen	59,39 %
Behoud van leraren	55,31 %
Effectief bewezen middelen	55,15 %
Hoogbegaafde leerlingen	44,25 %
Digitale vaardigheden	40,26 %
Inclusief onderwijs	35,05 %
Blended learning	16,67 %
Duurzaam energieverbruik	16,63 %

We hebben gekeken in hoeverre persoonskenmerken van respondenten samenhangen met het wel of niet deelnemen aan gesprekken op school over ontwikkelingen. Voor de meeste ontwikkelingen geldt dat leden van het management vaker deelnemen aan het gesprek dan onderwijsverzorgende professionals. Verder zien we dat respondenten uit het vo minder vaak deelnemen aan het gesprek dan respondenten uit het po en mbo (zie Tabel C.4 in Bijlage C).

3.5 Samenhang deelname aan gespreksvoering en waardebeoordeling

Voor de meeste ontwikkelingen geldt dat er geen samenhang is tussen de mate waarin respondenten waarde hechten aan een ontwikkeling (V1) en de deelname aan gesprekken over de ontwikkeling (V6). Alleen bij de sets waarin inclusief onderwijs en het stimuleren van lezen centraal stonden, zien we dat de mate waarin respondenten waarde hechten aan de ontwikkeling positief samenhangt met deelname aan het gesprek over deze onderwerpen (zie Tabel C.4 in Bijlage C).

Als we kijken naar de samenhang tussen deelname aan gespreksvoering en de mate waarin respondenten zich verantwoordelijk voelen om met een ontwikkeling aan de slag te gaan, dan zien we bij bijna alle vragensets dat respondenten die zich in *grote mate* verantwoordelijk voelen (V3), vaker deelnemen aan het gesprek (V6). De set over blended learning vormt hierop de uitzondering (zie Tabel C.4 in Bijlage C).

3.6 Samenhang deelname aan gespreksvoering en overeenstemming waardebeoordeling

Bij de meeste ontwikkelingen zien we geen verschillen tussen de respondenten die wel en niet deelnamen aan gesprekken over een ontwikkeling (V6) wat betreft de mate van overeenstemming met collega's over het belang van een ontwikkeling (V2). Alleen bij het werken met bewezen effectieve middelen en onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen zien we dat respondenten die deelnemen aan het gesprek hierover een hogere mate van overeenstemming met collega's ervaren over het belang hiervan (zie Tabel C.5 in Bijlage C).

Het wel of niet deelnemen aan het gesprek (V6) hangt bij een groter aantal ontwikkelingen wel samen met de mate van overeenstemming die respondenten ervaren in het verantwoordelijkheidsgevoel, namelijk bij zes van de negen ontwikkelingen. De respondenten die deelnamen aan de gesprekken over de basisvaardigheden, bewezen effectieve middelen, behoud van leraren, het lezen stimuleren, onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen of duurzaam energieverbruik, ervaren een sterkere mate van overeenstemming in verantwoordelijkheidsgevoel dan respondenten die niet deelnemen aan de gesprekken over die ontwikkelingen (zie Tabel C.6 in Bijlage C).

4 Conclusies

Adaptief vermogen is nodig wanneer leraren, scholen, lerarenopleidingen en beleidsorganisaties hun weg zoeken naar ‘verkiezbare toekomsten’ in een context van veelvormigheid en veelzijdigheid. Uit eerdere onderzoeken die zijn uitgevoerd door het Expeditieteam blijkt dat adaptief vermogen bestaat uit collectieve betekenisgeving, besluitvorming en (voorgenomen) handelen. Met TeacherTapp NL hebben we nader ingezoomd op de mate waarin interactie over veranderingen plaatsvindt in de Nederlandse onderwijspraktijk, in hoeverre onderwijsprofessionals zicht hebben op de waardebeoordeling van hun collega’s en in hoeverre er samenhang bestaat tussen de twee. Dat is van belang omdat we weten dat hoe professionals, teams, organisaties en netwerken aankijken tegen veranderingen, hoe zij hiermee omgaan en de mate waarin zij met elkaar over veranderingen spreken, grote impact kan hebben op een verandering en het veranderproces (Coburn, 2001).

In hoeverre hebben onderwijsprofessionals zicht op de waarde die hun collega’s hechten aan een verandering die op het onderwijs afkomt?

Of onderwijsprofessionals zicht hebben op de waarde die hun collega’s hechten aan een verandering die top-down op het onderwijs afkomt, varieert sterk afhankelijk van de verandering waar het om gaat. Een mogelijke verklaring voor de variatie in de waarde die onderwijsprofessionals hechten aan een verandering is dat sommige veranderingen meer ‘de kern van het beroep’ raken dan andere. Echter, we hebben in dit onderzoek niet gevraagd naar opvattingen van leraren over wat zij zien als de kern van hun beroep. In volgend onderzoek zou het interessant zijn om hier wel naar te vragen om te bezien of dit de variatie verklaart.

Voor het zicht dat professionals hebben op het verantwoordelijkheidsgevoel dat hun collega’s ervaren ten aanzien van veranderingen geldt eveneens dat dit sterk varieert voor de verschillende veranderingen. Voor sommige veranderingen geldt dat de waarde die professionals hechten aan de verandering, positief samenhangt met het hebben van zicht op hoe hun collega’s dit ervaren. Voor andere veranderingen zagen we dat professionals die juist heel positief tegenover of heel negatief tegenover een verandering stonden, het vaakst zicht hebben op hoe hun collega’s dit ervaren. Wanneer het gaat om verantwoordelijkheidsgevoel wordt duidelijk dat professionals die zich in grote mate verantwoordelijk voelen om met een verandering aan de slag te gaan, vaker zicht hebben op het verantwoordelijkheidsgevoel van collega’s dan wanneer zij zich niet/nauwelijks verantwoordelijk voelen.

In hoeverre voeren onderwijsprofessionals gesprekken met collega’s over veranderingen die op het onderwijs afkomen?

Voor de meeste veranderingen die we aan appgebruikers van TeacherTapp NL voorlegden, geeft meer dan de helft van de onderwijsprofessionals aan dat hierover wordt gesproken op school. Voor sommige veranderingen ligt dat percentage lager. Er vinden zowel formele als informele gesprekken plaats op school, op verschillende niveaus en met uiteenlopende deelnemers.

Deelname van de appgebruikers aan de gespreksvoering over veranderingen verschilt per verandering. Zo geeft meer dan de helft van de onderwijsprofessionals aan deel te nemen aan gesprekken over de basisvaardigheden, terwijl minder dan een vijfde van de respondenten deelneemt aan gesprekken over blended learning.

We zien dat er in veel gevallen een positieve samenhang bestaat tussen deelname aan gespreksvoering en de mate waarin onderwijsprofessionals zich verantwoordelijk voelen om met een ontwikkeling aan de slag te gaan. Het is de vraag of deelname aan gesprekken zorgt voor meer verantwoordelijkheidsgevoel. Het is namelijk ook mogelijk dat een groter verantwoordelijkheidsgevoel zorgt voor meer deelname aan gesprekken over een verandering of dat er sprake is van een wederkerige relatie. Nader onderzoek naar de relatie tussen het verantwoordelijkheidsgevoel en deelname aan gespreksvoering zou de relatie kunnen verduidelijken.

Er lijkt geen samenhang te bestaan tussen deelname aan gespreksvoering over veranderingen en de ervaren mate van overeenstemming over het belang van een verandering. Daarentegen lijkt die samenhang wel te bestaan als het gaat om het verantwoordelijkheidsgevoel van professionals. Onderwijsprofessionals die deelnemen aan gesprekken ervaren vaker een grotere mate van overeenstemming in verantwoordelijkheidsgevoel ten aanzien van de verandering dan degenen die niet deelnemen aan gesprekken. Daarbij merken we op dat we in dit onderzoek uitgaan van de ervaren mate van overeenstemming. Dit is gebaseerd op de opvattingen van individuele onderwijsprofessionals, namelijk die van de appgebruikers. Het zou mooi zijn om in vervolgonderzoek ook de daadwerkelijke mate van overeenstemming over de waarde die wordt gehecht aan een verandering en het verantwoordelijkheidsgevoel van onderwijsprofessionals in een team in beeld te brengen. Er zou bijvoorbeeld een vergelijkbare vragenlijst kunnen worden uitgezet onder de teamleden van een aantal teams om de antwoorden van professionals in dezelfde teams in gezamenlijkheid te bezien en nader in te zoomen op eventuele overeenkomsten en verschillen tussen teams.

Is het zicht dat onderwijsprofessionals hebben op de betekenis die hun collega's geven aan een verandering en de mate van gespreksvoering over onderwijsveranderingen overeenkomstig voor de verschillende sectoren (po, vo, mbo)?

Voor de meeste ontwikkelingen geldt dat leden van het management vaker deelnemen aan een gesprek over een verandering dan professionals die onderwijs verzorgen. Verder zien we dat professionals uit het voortgezet onderwijs minder vaak deelnemen aan het gesprek dan professionals uit het primair onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs.

Tot slot; in TeacherTapp NL zijn enkel stellingen en vragen aan appgebruikers voorgelegd over top-down ontwikkelingen die op het onderwijs af komen. Het zijn ontwikkelingen die landelijk in de aandacht staan. Ontwikkelingen spelen echter ook op lokaal en regionaal niveau én worden bottom-up geïnitieerd. Binnen dit onderzoek was het gezien het landelijke karakter van TeacherTapp NL niet mogelijk om naar regionale, lokale en bottom-up ontwikkelingen te vragen aan de hand van een vaste vragenset. Lokale of regionale thema's en ontwikkelingen die bottom-up geïnitieerd zijn, zijn immers niet voor elk van de appgebruikers herkenbaar. Het zou echter interessant zijn om ook te kijken naar de waarde die onderwijsprofessionals aan dit type ontwikkelingen hecht, het verantwoordelijkheidsgevoel dat ze daarbij voelen, het zicht dat ze hebben op hoe hun collega's hierover denken en naar de gespreksvoering hierover.

Wat vertellen de uitkomsten uit dit onderzoek ons over adaptief vermogen?

Gezien de veelvormigheid en veelzijdigheid van het leraarschap hebben onderwijsprofessionals in de zoektocht naar verkiesbare toekomstige adaptief vermogen nodig. Dat wil zeggen: het vermogen om zich te verhouden tot veranderingen om daar op enig moment beredeneerde keuzes in te maken. We startten dit onderzoek om in het licht van adaptief vermogen meer zicht te krijgen op de mate waarin interactie over veranderingen plaatsvindt in de Nederlandse onderwijspraktijk. Wat vertellen de uitkomsten uit dit onderzoek ons hierover?

Een verklarende factor voor het al dan niet spreken over top-down veranderingen in de Nederlandse onderwijspraktijk hebben we vooralsnog niet kunnen vinden. Het thema van een verandering lijkt geen verklarende factor te zijn, noch het belang dat onderwijsprofessionals hechten aan een verandering.

Als we kijken naar top-down veranderingen lijken onderwijsprofessionals met een uitgesproken mening over de waarde van een verandering meer zicht te hebben over de mening die hun collega's over de waarde zijn toegedaan dan onderwijsprofessionals die minder uitgesproken zijn. Daarmee lijkt collectieve betekenisgeving sneller te ontstaan wanneer onderwijsprofessionals in een team uitgesproken meningen zijn toegedaan over veranderingen. Bij minder uitgesproken meningen dient mogelijk meer te worden geïnvesteerd in het verhelderen van de betekenisgeving door individuele teamleden om zo tot een collectief beeld te komen.

We hebben gezien dat de mate van een gedeeld verantwoordelijkheidsgevoel ten aanzien van een verandering positief samenhangt met het voeren van gesprekken over een verandering. Het ervaren van een meer gedeeld verantwoordelijkheidsgevoel gaat samen met meer gespreksvoering. We kunnen op basis van dit onderzoek geen uitspraken doen over de richting van de samenhang of dat deze wellicht wederkerig is. Met het oog op collectieve betekenisgeving zouden we echter al wel willen stellen dat het zinvol is om te investeren in gespreksvoering over veranderingen en gedeeld verantwoordelijkheidsgevoel ten aanzien van veranderingen die op het onderwijs afkomen.

5 Referenties

Coburn, C. E. (2001). Collective sensemaking about reading: How teachers mediate reading policy in their professional communities. *Educational evaluation and policy analysis*, 23(2), 145-170.

Coburn, C. E. (2005). Shaping teacher sensemaking: School leaders and the enactment of reading policy. *Educational policy*, 19(3), 476-509.

Cochran-Smith, M., Villegas, A. M., Abrams, L., Chavez-Moreno, L., Mills, T., & Stern, R. (2015). Critiquing teacher preparation research: An overview of the field, part II. *Journal of teacher education*, 66(2), 109-121.

Ganon-Shilon, S., & Schechter, C. (2017). Making Sense While Steering through the Fog: Principals' Metaphors within a National Reform Implementation. *Education Policy Analysis Archives*, 25(105), 1-30.

Ganon-Shilon, S., & Schechter, C. (2019). School principals' sense-making of their leadership role during reform implementation. *International Journal of Leadership in Education*, 22(3), 279-300.

LeChasseur, K., Donaldson, M., Fernandez, E., & Femc-Bagwell, M. (2018). Brokering, buffering, and the rationalities of principal work. *Journal of Educational Administration*, 56(3), 262-276.

Lockhorst, D., de Vries, B., Brouwer, P., Louws, M., Middelbeek, L., Schenke, W., Walraven, A., Struyf, A., en Bulder, E. (2023). Aankomst op Uitzichtpunt. Expeditie onderzoek naar adaptief vermogen in navigeren naar toekomstbestendig leraarschap. *Eindrapport*.

März, V., & Kelchtermans, G. (2013). Sense-making and structure in teachers' reception of educational reform. A case study on statistics in the mathematics curriculum. *Teaching and Teacher Education*, 31(1), 67-67.

Pietarinen, J., Pyhältö, K., & Soini, T. (2019). Shared sense-making in curriculum reform: Orchestrating the local curriculum work. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 63(4), 491-505.

Redding, C., & Viano, S. L. (2018). Co-creating school innovations: Should self-determination be a component of school improvement?. *Teachers College Record*, 120(11), 1-32.

Spillane, J. P., Reiser, B. J., & Reimer, T. (2002). Policy implementation and cognition: Reframing and refocusing implementation research. *Review of educational research*, 72(3), 387-431.

Vekeman, E., Devos, G., & Tuytens, M. (2015). The influence of teachers' expectations on principals' implementation of a new teacher evaluation policy in Flemish secondary education. *Educational Assessment, Evaluation and Accountability*, 27, 129-151.

Weick, K. E., Sutcliffe, K. M., & Obstfeld, D. (2005). Organizing and the process of sensemaking. *Organization science*, 16(4), 409-421.

Bijlage A Beschrijving van Teacher Tapp NL

TeacherTapp NL is een gebruiksvriendelijke app die op dagelijkse basis ervaringen en meningen van leraren én schoolleiders verzamelt met als doel de onderwijsgemeenschap een stem te geven, reflectie te bieden en antwoorden te geven op vragen die ze graag van elkaar willen weten. De app werpt daarmee licht op het onderwijs door te kijken door de ogen van leraren en biedt hen verdieping aan over relevante thema's via leestips. Op een laagdrempelige manier wil Teacher Tapp zoveel mogelijk leraren en schoolleiders bereiken om op deze manier kennis en inzicht te geven over het onderwijs. Middels de dagelijkse drie vragen die gaan over onderwijsgerelateerde thema's en het eigen handelen, wordt gepeild wat er in de school- en lespraktijk speelt, biedt de app een moment van reflectie in de dagelijkse routine en bevordert de dialoog onder leraren, schoolleiders en betrokkenen.

Door te leren over de ervaringen en meningen van andere deelnemers, creëren we een groter bewustzijn van de arbeidsomstandigheden en krijg de leraar inzicht in actuele onderwijskwesties die scholen raken.

Teacher Tapp is eigendom van Education Intelligence Limited, een geregistreerd bedrijf in het Verenigd Koninkrijk dat is opgezet door Becky Allen, Laura McInerney en Alex Weatherall. Education Intelligence Ltd is de controller van alle gegevens van de app. De Expeditie heeft een samenwerkingsovereenkomst met Education Intelligence Ltd getekend en zal de app gedurende drie jaar beheren voor de deelnemers werkzaam in Nederland.

De app werkt als volgt. Elke dag om 16.30 uur staan er drie nieuwe gesloten vragen klaar, vragen die binnen twee minuten te beantwoorden zijn en 24 uur open staan. De vragen sluiten zoveel mogelijk aan bij de dagelijkse praktijk van leraren, of de actualiteit. Zodra de vragen beantwoord zijn, zijn de antwoorden op de vragen van de vorige dag zichtbaar. Daarnaast krijgen de deelnemers dagelijks een aan de vragen verwante lees-, leer- en/of kijktip. Deze tips zijn kort en makkelijk te lezen en zijn bruikbaar in de praktijk van de deelnemer. De veelal vernieuwende en relevante leestips kunnen helpen bij de professionele ontwikkeling.

Deelnemers geven aan dat ze (dagelijks) de vragen beantwoorden omdat ze:

- de vragen interessant vinden
- leren van de antwoorden
- de dagelijkse tip kunnen gebruiken in de praktijk, of erdoor aan het denken worden gezet
- het leuk vinden deel uit te maken van het grootste dagelijkse onderzoeksproject in het onderwijs!

De vragen die Teacher Tapp stelt, komen van gebruikers zelf (in Nederland, Vlaanderen en Engeland), van de drie landelijke teams, die allemaal ex-leraren, lerarenopleiders of onderwijsonderzoeker zijn of van andere geïnteresseerden. We laten ook organisaties toe om vragen te stellen. Wekelijks wordt een blog geschreven waarin resultaten die aansluiten bij actuele en interessante topics nader (in samenwerking met experts) worden geanalyseerd en uitgewerkt. Hier laten we verschillen tussen bijvoorbeeld sectoren zien en combineren we vragen met elkaar. Verder worden bevindingen gedeeld via verschillende social mediakanalen. Teacher Tapp wordt steeds meer zichtbaar in het veld. Verschillende organisaties nemen contact met op om zelf vragen te kunnen stellen, maar ook om gebruik te maken van de bevindingen.

Bijlage B Opbouw vragensets met bijbehorende antwoordopties

Vraag	Antwoordopties
V1 Een stelling over de ontwikkeling/situatie x	Helemaal mee eens (1) Mee eens (2) Neutraal (3) Mee oneens (4) Helemaal mee oneens (5) Dat weet ik niet (6)
V2 Denken je directe collega's hier ook zo over?	Een groot deel van mijn collega's (1) Ongeveer de helft van mijn collega's (2) Een minderheid van mijn collega's (3) (Bijna) geen van mijn collega's (4) ⁶ Daar heb ik geen zicht op (5)
V3 Voel jij je verantwoordelijk om te reageren op ontwikkeling/situatie x?	In grote mate (1) In beperkte mate (2) Niet of nauwelijks (3) Dat weet ik niet Ontwikkeling/situatie x is niet aan de orde
V4 Voelen je directe collega's zich in dezelfde mate als jou verantwoordelijk om te reageren op ontwikkeling/situatie x?	Een groot deel van mijn collega's (1) Ongeveer de helft van mijn collega's (2) Een minderheid van mijn collega's (3) (Bijna) geen van mijn collega's (4) ¹⁰ Daar heb ik geen zicht op (5)
V5 Op mijn school wordt (binnenkort) gesproken over ontwikkeling/situatie x <i>Je hoeft zelf geen onderdeel te zijn van deze gesprekken. Meerdere antwoorden mogelijk</i>	Formeel in managementverband Formeel op schoolniveau (met alle collega's) Formeel met een groep collega's (team, vaksectie, werkgroep) Formeel, anders Informeel Daar heb ik geen zicht op Dit gesprek wordt bij mij op school niet gevoerd
V6 Maak jij onderdeel uit van deze gesprekken?	Ja, de formele gesprekken Ja, de informele gesprekken Ja, zowel de formele als de informele gesprekken Nee, ik maak geen onderdeel uit van deze gesprekken ⁷ Dit gesprek wordt bij mij op school niet gevoerd

⁶ NB. Bij de analyse wel/geen zicht hebben we antwoordopties 1-4 samengevoegd tot 'wel zicht'.

V7	<p>Wordt het handelen en/of de opvattingen van onderstaande partijen meegenomen wanneer er in jouw school gesproken wordt over situatie/ontwikkeling x?</p> <p><i>Meerdere antwoorden mogelijk</i></p>	<p>Bestuur/Schoolleiding Andere scholen Leraren Onderwijs ondersteunend personeel Ouders Leerlingen/Studenten Lerarenopleiding Landelijke overheid Onderwijsinspectie Sectorraden Vakbond Beroepsgroep/Vakvereniging Samenwerkingsverband passend onderwijs Jeugdzorg Gemeente Onderzoekers Uitgevers Media Anders Daar heb ik geen zicht op Geen van bovenstaande partijen Dit gesprek wordt bij mij op school niet gevoerd</p>
V8	<p>Het gesprek over ontwikkeling/situatie x helpt mij bij mijn gedachtenvorming over ontwikkeling/situatie x</p>	<p>In grote mate (1) In beperkte mate (2) Niet of nauwelijks (3) Dat weet ik niet (4) Ik voer hier geen gesprek over (5)</p>

Bijlage C Tabellenrapport

Tabel C.1: Parameter schattingen logistische regressie met V2_dummy als uitkomstmaat per set

	B	S.E.	Wald	Df	Sig.	Exp(B)
Set 1						
Set 1 Vraag 1			22,472	4	0,000	
Set 1 Vraag 1(1)	0,409	0,215	3,613	1	0,057	1,506
Set 1 Vraag 1(2)	-1,233	0,348	12,571	1	0,000	0,291
Set 1 Vraag 1(3)	-0,906	0,572	2,514	1	0,113	0,404
Set 1 Vraag 1(4)	-21,082	40192,970	0,000	1	1,000	0,000
Deelname gesprek Set 1(1)	-1,367	0,221	38,342	1	0,000	0,255
Sector			6,697	2	0,035	
Sector(1)	0,309	0,223	1,923	1	0,166	1,362
Sector(2)	1,172	0,472	6,160	1	0,013	3,229
Rol in de school(1)	0,238	0,248	0,918	1	0,338	1,268
Ervaring			0,467	2	0,792	
Ervaring(1)	0,188	0,278	0,457	1	0,499	1,207
Ervaring(2)	0,061	0,234	0,069	1	0,793	1,063
Geslacht(1)	0,273	0,230	1,403	1	0,236	1,313
Constant	0,665	0,192	11,944	1	0,001	1,944
Set 2						
Set 2 Vraag 1			37,564	4	0,000	
Set 2 Vraag 1(1)	0,478	0,219	4,777	1	0,029	1,613
Set 2 Vraag 1(2)	-1,490	0,320	21,624	1	0,000	0,225
Set 2 Vraag 1(3)	-0,505	0,391	1,669	1	0,196	0,604
Set 2 Vraag 1(4)	0,077	0,957	0,007	1	0,936	1,080
Deelname gesprek Set2(1)	-0,770	0,207	13,790	1	0,000	0,463
Sector			0,734	2	0,693	
Sector(1)	-0,127	0,217	0,341	1	0,559	0,881
Sector(2)	-0,297	0,398	0,554	1	0,456	0,743
Rol in de school(1)	0,171	0,248	0,473	1	0,492	1,186

Ervaring			2,209	2	0,331	
Ervaring(1)	-0,424	0,288	2,174	1	0,140	0,654
Ervaring(2)	-0,128	0,244	0,277	1	0,599	0,880
Geslacht(1)	0,254	0,233	1,186	1	0,276	1,289
Constant	0,771	0,228	11,440	1	0,001	2,162
Set 3						
Set 3 Vraag 1			34,300	4	0,000	
Set 3 Vraag 1(1)	1,335	0,229	34,110	1	0,000	3,801
Set 3 Vraag 1(2)	-21,617	17362,700	0,000	1	0,999	0,000
Set 3 Vraag 1(3)	0,515	1,261	0,167	1	0,683	1,673
Set 3 Vraag 1(4)	-21,702	40192,970	0,000	1	1,000	0,000
Deelname gesprek Set 3(1)	-0,989	0,208	22,539	1	0,000	0,372
Sector			0,223	2	0,895	
Sector(1)	-0,103	0,219	0,220	1	0,639	0,902
Sector(2)	-0,068	0,411	0,027	1	0,869	0,935
Rol in de school(1)	0,427	0,272	2,451	1	0,117	1,532
Ervaring			1,009	2	0,604	
Ervaring(1)	-0,174	0,300	0,336	1	0,562	0,840
Ervaring(2)	-0,223	0,237	0,881	1	0,348	0,800
Geslacht(1)	-0,106	0,239	0,198	1	0,656	0,899
Constant	0,469	0,261	3,242	1	0,072	1,599
Set 4						
Set 4 Vraag 1			39,120	4	0,000	
Set 4 Vraag 1(1)	1,279	0,529	5,837	1	0,016	3,593
Set 4 Vraag 1(2)	-1,554	0,321	23,476	1	0,000	0,211
Set 4 Vraag 1(3)	-0,588	0,290	4,106	1	0,043	0,555
Set 4 Vraag 1(4)	0,291	0,437	0,442	1	0,506	1,338
Deelname gesprek Set 4(1)	-0,490	0,261	3,521	1	0,061	0,612
Sector			3,153	2	0,207	
Sector(1)	-0,420	0,250	2,824	1	0,093	0,657
Sector(2)	-0,491	0,502	0,959	1	0,327	0,612

Rol in de school(1)	0,739	0,290	6,477	1	0,011	2,093
Ervaring			8,604	2	0,014	
Ervaring(1)	-0,721	0,348	4,284	1	0,038	0,486
Ervaring(2)	-0,713	0,282	6,397	1	0,011	0,490
Geslacht(1)	0,060	0,280	0,046	1	0,831	1,061
Constant	1,215	0,300	16,415	1	0,000	3,369
Set 5						
Set 5 Vraag 1			37,535	4	0,000	
Set 5 Vraag 1(1)	0,340	0,268	1,613	1	0,204	1,406
Set 5 Vraag 1(2)	-1,339	0,287	21,755	1	0,000	0,262
Set 5 Vraag 1(3)	-2,033	0,561	13,105	1	0,000	0,131
Set 5 Vraag 1(4)	-0,259	0,963	0,072	1	0,788	0,772
Deelname gesprek Set 5(1)	-0,657	0,227	8,357	1	0,004	0,518
Sector			7,174	2	0,028	
Sector(1)	-0,601	0,239	6,307	1	0,012	0,549
Sector(2)	0,118	0,448	0,069	1	0,793	1,125
Rol in de school(1)	0,297	0,277	1,152	1	0,283	1,346
Ervaring			4,460	2	0,108	
Ervaring(1)	-0,545	0,291	3,503	1	0,061	0,580
Ervaring(2)	0,132	0,270	0,240	1	0,624	1,142
Geslacht(1)	0,120	0,258	0,217	1	0,641	1,128
Constant	1,156	0,256	20,389	1	0,000	3,178
Set 6						
Set 6 Vraag 1			14,241	4	0,007	
Set 6 Vraag 1(1)	0,992	1,202	0,681	1	0,409	2,697
Set 6 Vraag 1(2)	-1,314	0,411	10,226	1	0,001	0,269
Set 6 Vraag 1(3)	-0,022	0,351	0,004	1	0,949	0,978
Set 6 Vraag 1(4)	-0,053	0,399	0,017	1	0,895	0,949
Deelname gesprek Set 6(1)	-1,148	0,412	7,785	1	0,005	0,317

Sector			0,756	2	0,685	
Sector(1)	-0,173	0,314	0,303	1	0,582	0,841
Sector(2)	0,229	0,515	0,197	1	0,657	1,257
Rol in de school(1)	1,219	0,548	4,939	1	0,026	3,383
Ervaring			0,279	2	0,870	
Ervaring(1)	0,300	0,568	0,279	1	0,598	1,349
Ervaring(2)	0,035	0,311	0,013	1	0,911	1,036
Geslacht(1)	0,652	0,303	4,643	1	0,031	1,920
Constant	0,678	0,508	1,782	1	0,182	1,969
Set 7						
Set 7 Vraag 1			18,956	4	0,001	
Set 7 Vraag 1(1)	0,760	0,254	8,937	1	0,003	2,139
Set 7 Vraag 1(2)	-1,581	0,812	3,792	1	0,052	0,206
Set 7 Vraag 1(3)	-1,530	0,949	2,599	1	0,107	0,217
Set 7 Vraag 1(4)	20,899	40192,969	0,000	1	1,000	119178904 8,516
Deelname gesprek Set 7(1)	-1,210	0,266	20,649	1	0,000	0,298
Sector			6,416	2	0,040	
Sector(1)	-0,583	0,276	4,464	1	0,035	0,558
Sector(2)	-1,024	0,503	4,142	1	0,042	0,359
Rol in de school(1)	0,117	0,524	0,050	1	0,824	1,124
Ervaring			0,725	2	0,696	
Ervaring(1)	-0,148	0,436	0,115	1	0,735	0,863
Ervaring(2)	0,205	0,292	0,492	1	0,483	1,228
Geslacht(1)	0,286	0,305	0,877	1	0,349	1,331
Constant	1,981	0,286	48,113	1	0,000	7,252
Set 8						
Set 8 Vraag 1			17,334	4	0,002	
Set 8 Vraag 1(1)	-0,136	0,296	0,212	1	0,645	0,873
Set 8 Vraag 1(2)	-1,186	0,304	15,260	1	0,000	0,306
Set 8 Vraag 1(3)	-0,956	0,583	2,691	1	0,101	0,385
Set 8 Vraag 1(4)	0,073	0,792	0,008	1	0,927	1,075

Deelname gesprek Set 8(1)	-1,493	0,260	33,015	1	0,000	0,225
Sector			10,119	2	0,006	
Sector(1)	-0,448	0,248	3,271	1	0,071	0,639
Sector(2)	-1,843	0,626	8,658	1	0,003	0,158
Rol in de school(1)	0,674	0,462	2,125	1	0,145	1,962
Ervaring			7,001	2	0,030	
Ervaring(1)	-1,077	0,417	6,662	1	0,010	0,341
Ervaring(2)	-0,286	0,272	1,105	1	0,293	0,751
Geslacht(1)	0,124	0,277	0,199	1	0,656	1,131
Constant	1,874	0,273	47,203	1	0,000	6,518
Set 9						
Set 9 Vraag 1			20,453	4	0,000	
Set 9 Vraag 1(1)	0,673	0,268	6,299	1	0,012	1,959
Set 9 Vraag 1(2)	-1,313	0,522	6,337	1	0,012	0,269
Set 9 Vraag 1(3)	-0,879	0,639	1,888	1	0,169	0,415
Set 9 Vraag 1(4)	-1,289	0,908	2,015	1	0,156	0,276
Deelname gesprek Set 9(1)	-1,854	0,368	25,394	1	0,000	0,157
Sector			0,513	2	0,774	
Sector(1)	0,190	0,265	0,512	1	0,474	1,209
Sector(2)	0,079	0,478	0,027	1	0,869	1,082
Rol in de school(1)	0,466	0,485	0,923	1	0,337	1,594
Ervaring			0,264	2	0,876	
Ervaring(1)	-0,134	0,464	0,083	1	0,773	0,875
Ervaring(2)	-0,128	0,272	0,222	1	0,637	0,880
Geslacht(1)	-0,150	0,298	0,254	1	0,614	0,861
Constant	1,244	0,385	10,468	1	0,001	3,470

Tabel C.2: Parameter schattingen logistische regressie met V4_dummy als uitkomstmaat per set

	B	S.E.	Wald	Df	Sig.
Set 1					
Set 1 Vraag 1			4,403	5	0,493
Set 1 Vraag 1(1)	21,936	27963,874	,000	1	0,999
Set 1 Vraag 1(2)	21,919	27963,874	,000	1	0,999
Set 1 Vraag 1(3)	21,249	27963,874	,000	1	0,999
Set 1 Vraag 1(4)	22,236	27963,874	,000	1	0,999
Set 1 Vraag 1(5)	22,604	52088,797	,000	1	1,000
Set 1 Vraag 3			25,635	2	<,001
Set 1 Vraag 3(1)	22,230	17770,886	,000	1	0,999
Set 1 Vraag 3(2)	21,137	17770,886	,000	1	0,999
Deelname gesprek Set 1(1)	-,799	,217	13,539	1	<,001
Sector			1,417	2	0,492
Sector(1)	-,004	,220	,000	1	0,984
Sector(2)	,470	,415	1,283	1	0,257
Rol in de school(1)	,004	,244	,000	1	0,986
Ervaring			1,868	2	0,393
Ervaring(1)	-,239	,267	,801	1	0,371
Ervaring(2)	,180	,235	,588	1	0,443
Geslacht(1)	,077	,224	,119	1	0,730
Constant	-43,080	33132,581	,000	1	0,999
Set 2					
Set 2 Vraag 1			4,474	5	0,483
Set 2 Vraag 1(1)	20,170	40196,582	,000	1	1,000
Set 2 Vraag 1(2)	20,387	40196,582	,000	1	1,000
Set 2 Vraag 1(3)	19,760	40196,582	,000	1	1,000
Set 2 Vraag 1(4)	20,457	40196,582	,000	1	1,000
Set 2 Vraag 1(5)	20,320	40196,582	,000	1	1,000
Set 2 Vraag 3			18,677	2	<,001
Set 2 Vraag 3(1)	1,420	,491	8,349	1	0,004
Set 2 Vraag 3(2)	,482	,467	1,067	1	0,302
Deelname gesprek Set2(1)	-,757	,211	12,907	1	<,001
Sector			2,579	2	0,275
Sector(1)	-,314	,217	2,107	1	0,147
Sector(2)	,135	,402	,113	1	0,737
Rol in de school(1)	,172	,248	,481	1	0,488
Ervaring			1,311	2	0,519
Ervaring(1)	-,334	,292	1,310	1	0,252
Ervaring(2)	-,071	,246	,084	1	0,772
Geslacht(1)	,066	,235	,080	1	0,778
Constant	-20,542	40196,582	,000	1	1,000

Set 3					
Set 3 Vraag 1			4,735	5	0,449
Set 3 Vraag 1(1)	21,329	40193,856	,000	1	1,000
Set 3 Vraag 1(2)	20,849	40193,856	,000	1	1,000
Set 3 Vraag 1(3)	-,484	43759,157	,000	1	1,000
Set 3 Vraag 1(4)	22,074	40193,856	,000	1	1,000
Set 3 Vraag 1(5)	40,967	56842,070	,000	1	0,999
Set 3 Vraag 3			48,323	2	<,001
Set 3 Vraag 3(1)	2,328	,410	32,195	1	<,001
Set 3 Vraag 3(2)	1,184	,396	8,945	1	0,003
Deelname gesprek Set 3(1)	-,372	,195	3,618	1	0,057
Sector			1,324	2	0,516
Sector(1)	,178	,206	,747	1	0,388
Sector(2)	,371	,390	,903	1	0,342
Rol in de school(1)	,358	,246	2,117	1	0,146
Ervaring			1,712	2	0,425
Ervaring(1)	-,328	,285	1,321	1	0,250
Ervaring(2)	-,199	,226	,782	1	0,377
Geslacht(1)	-,248	,228	1,186	1	0,276
Constant	-22,373	40193,856	,000	1	1,000
Set 4					
Set 4 Vraag 1			21,923	4	<,001
Set 4 Vraag 1(1)	,130	,640	,041	1	0,839
Set 4 Vraag 1(2)	-,773	,459	2,830	1	0,093
Set 4 Vraag 1(3)	-1,753	,476	13,586	1	<,001
Set 4 Vraag 1(4)	-,866	,451	3,679	1	0,055
Set 4 Vraag 3			11,164	2	0,004
Set 4 Vraag 3(1)	1,234	,395	9,736	1	0,002
Set 4 Vraag 3(2)	,394	,320	1,519	1	0,218
Deelname gesprek Set 4(1)	-,450	,263	2,937	1	0,087
Sector			3,648	2	0,161
Sector(1)	-,472	,249	3,601	1	0,058
Sector(2)	-,132	,493	,072	1	0,789
Rol in de school(1)	,449	,284	2,502	1	0,114
Ervaring			5,856	2	0,054
Ervaring(1)	-,774	,352	4,844	1	0,028
Ervaring(2)	-,429	,282	2,324	1	0,127
Geslacht(1)	,035	,279	,016	1	0,900
Constant	1,159	,480	5,835	1	0,016
Set 5					
Set 5 Vraag 1			18,819	5	0,002

Set 5 Vraag 1(1)	1,443	1,296	1,240	1	0,265
Set 5 Vraag 1(2)	1,182	1,270	,867	1	0,352
Set 5 Vraag 1(3)	,132	1,267	,011	1	0,917
Set 5 Vraag 1(4)	-,576	1,343	,184	1	0,668
Set 5 Vraag 1(5)	1,196	1,563	,586	1	0,444
Set 5 Vraag 3			11,388	2	0,003
Set 5 Vraag 3(1)	,934	,428	4,764	1	0,029
Set 5 Vraag 3(2)	-,020	,353	,003	1	0,954
Deelname gesprek Set 5(1)	-,465	,233	3,962	1	0,047
Sector			15,530	2	<,001
Sector(1)	-,970	,247	15,379	1	<,001
Sector(2)	-,285	,447	,405	1	0,525
Rol in de school(1)	,409	,281	2,127	1	0,145
Ervaring			7,487	2	0,024
Ervaring(1)	-,783	,304	6,630	1	0,010
Ervaring(2)	,075	,277	,073	1	0,786
Geslacht(1)	,239	,264	,818	1	0,366
Constant	-,443	1,267	,122	1	0,727
Set 6					
Set 6 Vraag 1			24,145	6	<,001
Set 6 Vraag 1(1)	-21,215	40189,748	,000	1	1,000
Set 6 Vraag 1(2)	-21,849	40189,748	,000	1	1,000
Set 6 Vraag 1(3)	-22,957	40189,748	,000	1	1,000
Set 6 Vraag 1(4)	-21,367	40189,748	,000	1	1,000
Set 6 Vraag 1(5)	-21,167	40189,748	,000	1	1,000
Set 6 Vraag 1(6)	-22,771	40189,748	,000	1	1,000
Set 6 Vraag 3			3,661	2	0,160
Set 6 Vraag 3(1)	1,165	,684	2,902	1	0,088
Set 6 Vraag 3(2)	,464	,348	1,777	1	0,183
Deelname gesprek Set 6(1)	-1,280	,415	9,513	1	0,002
Sector			3,051	2	0,217
Sector(1)	-,471	,310	2,305	1	0,129
Sector(2)	-,670	,514	1,698	1	0,193
Rol in de school(1)	1,175	,553	4,511	1	0,034
Ervaring			,758	2	0,684
Ervaring(1)	-,031	,556	,003	1	0,955
Ervaring(2)	-,268	,309	,753	1	0,385
Geslacht(1)	1,000	,303	10,900	1	<,001
Constant	22,482	40189,748	,000	1	1,000
Set 7					
Set 7 Vraag 1			,605	5	0,988
Set 7 Vraag 1(1)	21,595	27490,878	,000	1	0,999

Set 7 Vraag 1(2)	21,441	27490,878	,000	1	0,999
Set 7 Vraag 1(3)	21,200	27490,878	,000	1	0,999
Set 7 Vraag 1(4)	21,445	27490,878	,000	1	0,999
Set 7 Vraag 1(5)	,576	48695,207	,000	1	1,000
Set 7 Vraag 3			13,016	2	0,001
Set 7 Vraag 3(1)	1,200	,572	4,399	1	0,036
Set 7 Vraag 3(2)	,360	,555	,420	1	0,517
Deelname gesprek Set 7(1)	-1,040	,226	21,193	1	<,001
Sector			3,052	2	0,217
Sector(1)	-,405	,239	2,866	1	0,090
Sector(2)	-,431	,460	,876	1	0,349
Rol in de school(1)	,157	,429	,133	1	0,715
Ervaring			,475	2	0,788
Ervaring(1)	-,263	,383	,470	1	0,493
Ervaring(2)	-,054	,248	,048	1	0,827
Geslacht(1)	,301	,265	1,296	1	0,255
Constant	-20,851	27490,878	,000	1	0,999
Set 8					
Set 8 Vraag 1			11,597	5	0,041
Set 8 Vraag 1(1)	,973	,923	1,112	1	0,292
Set 8 Vraag 1(2)	1,541	,890	3,001	1	0,083
Set 8 Vraag 1(3)	,735	,910	,653	1	0,419
Set 8 Vraag 1(4)	,860	1,043	,680	1	0,409
Set 8 Vraag 1(5)	2,210	1,181	3,504	1	0,061
Set 8 Vraag 3			11,029	2	0,004
Set 8 Vraag 3(1)	1,364	,418	10,637	1	0,001
Set 8 Vraag 3(2)	,636	,346	3,382	1	0,066
Deelname gesprek Set 8(1)	-1,715	,278	37,972	1	<,001
Sector			5,055	2	0,080
Sector(1)	-,298	,262	1,302	1	0,254
Sector(2)	-1,288	,599	4,621	1	0,032
Rol in de school(1)	,383	,464	,681	1	0,409
Ervaring			8,281	2	0,016
Ervaring(1)	-1,237	,446	7,704	1	0,006
Ervaring(2)	-,356	,282	1,594	1	0,207
Geslacht(1)	,221	,286	,599	1	0,439
Constant	-,391	,929	,177	1	0,674
Set 9					
Set 9 Vraag 1			7,141	5	0,210
Set 9 Vraag 1(1)	20,693	13359,839	,000	1	0,999
Set 9 Vraag 1(2)	20,464	13359,839	,000	1	0,999

Set 9 Vraag 1(3)	19,535	13359,839	,000	1	0,999
Set 9 Vraag 1(4)	19,376	13359,839	,000	1	0,999
Set 9 Vraag 1(5)	19,642	13359,839	,000	1	0,999
Set 9 Vraag 3			12,912	2	0,002
Set 9 Vraag 3(1)	1,520	,459	10,968	1	<,001
Set 9 Vraag 3(2)	,235	,316	,551	1	0,458
Deelname gesprek Set 9(1)	-1,362	,356	14,643	1	<,001
Sector			,685	2	0,710
Sector(1)	-,108	,271	,160	1	0,689
Sector(2)	-,413	,513	,646	1	0,422
Rol in de school(1)	,477	,492	,941	1	0,332
Ervaring			,176	2	0,916
Ervaring(1)	,012	,476	,001	1	0,980
Ervaring(2)	-,112	,275	,165	1	0,684
Geslacht(1)	,381	,296	1,657	1	0,198
Constant	-20,026	13359,839	,000	1	0,999

Waar het lerarenhart vol van is, loopt de mond van over?

Tabel C.3: Frequenties V7: Wordt het handelen en/of de opvattingen van onderstaande partijen meegenomen wanneer er in jouw school gesproken wordt over situatie/ontwikkeling x?

	Bestuur/ Schoolleiding	Andere scholen	Leraren	Onderwijs ondersteunend personeel	Ouders	Leerlingen/Studenten
Basisvaardigheden	282	117	337	174	112	139
Effectief bewezen middelen	346	176	375	147	70	112
Behoud van leraren	285	118	247	109	69	56
Inclusief onderwijs	239	87	225	155	148	91
Digitale vaardigheden	209	88	267	97	74	130
Blended learning	105	41	122	36	48	69
Meer lezen	218	102	410	160	145	227
Hoogbegaafde leerlingen	313	172	391	138	219	226
Duurzaam energieverbruik	224	49	119	95	41	57
Totaal	2221	950	2493	1111	926	1107

	Leraren- opleiding	Landelijke overheid	Onderwijsinspectie	Sectorraden	Vakbond	Beroepsgroep/ Vakvereniging	Samenwerkings- verband passend onderwijs
Basisvaardigheden	39	105	124	23	17	25	46
Effectief bewezen middelen	33	52	89	15	12	28	42
Behoud van leraren	94	83	47	20	41	15	19
Inclusief onderwijs	7	72	74	11	13	10	100
Digitale vaardigheden	15	63	67	14	6	12	7
Blended learning	6	16	20	5	2	5	8
Meer lezen	29	71	88	18	7	44	19
Hoogbegaafde leerlingen	9	49	84	13	4	23	102
Duurzaam energieverbruik	0	53	11	7	5	2	4
Totaal	232	564	604	126	107	164	347

	Jeugdzorg	Gemeente	Onderzoekers	Uitgevers	Media	Anders	Geen zicht	Geen van bovenstaande partijen	Niet gevoerd	N.v.t.	Totaal
Basisvaardigheden	12	18	41	19	14	11	227	2	43	52	1979
Effectief bewezen middelen	3	11	57	28	12	10	280	3	79	81	2061
Behoud van leraren	5	17	10	4	15	9	330	4	62	66	1725
Inclusief onderwijs	57	64	16	0	3	9	316	0	43	65	1805
Digitale vaardigheden	6	6	29	12	17	10	291	0	74	54	1548
Blended learning	2	4	18	3	2	5	213	5	204	125	1064
Meer lezen	2	19	87	26	32	28	232	2	51	50	2067
Hoogbegaafde leerlingen	22	16	70	13	12	24	283	7	80	80	2350
Duurzaam energieverbruik	0	74	14	0	9	10	381	2	70	74	1301
Totaal	109	229	342	105	116	116	2553	25	706	647	

Tabel C.4: Parameter schattingen logistische regressie met V6_dummy als uitkomstmaat per set

	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Set 1						
Set 1 Vraag 1			0,244	4	0,993	
Set 1 Vraag 1(1)	-0,063	0,233	0,073	1	0,787	0,939
Set 1 Vraag 1(2)	-0,045	0,373	0,015	1	0,904	0,956
Set 1 Vraag 1(3)	0,280	0,745	0,141	1	0,707	1,323
Set 1 Vraag 1(4)	-22,048	40192,970	0,000	1	1,000	0,000
Set 1 Vraag 3			28,871	2	0,000	
Set 1 Vraag 3(1)	-0,463	1,159	0,160	1	0,689	0,629
Set 1 Vraag 3(2)	-1,640	1,159	2,001	1	0,157	0,194
Sector			30,463	2	0,000	
Sector(1)	-1,228	0,227	29,302	1	0,000	0,293
Sector(2)	-1,137	0,395	8,294	1	0,004	0,321
Rol in de school(1)	1,109	0,317	12,256	1	0,000	3,031
Ervaring			0,957	2	0,620	
Ervaring(1)	0,055	0,283	0,037	1	0,847	1,056
Ervaring(2)	0,248	0,254	0,952	1	0,329	1,282
Geslacht(1)	-0,011	0,236	0,002	1	0,962	0,989
Constant	2,085	1,177	3,136	1	0,077	8,045
Set 2						
Set 2 Vraag 1			5,395	4	0,249	
Set 2 Vraag 1(1)	-0,186	0,236	0,617	1	0,432	0,831
Set 2 Vraag 1(2)	0,337	0,334	1,016	1	0,313	1,400
Set 2 Vraag 1(3)	-0,730	0,466	2,454	1	0,117	0,482
Set 2 Vraag 1(4)	0,744	1,079	0,475	1	0,491	2,103
Set 2 Vraag 3			25,636	2	0,000	
Set 2 Vraag 3(1)	2,584	0,589	19,232	1	0,000	13,252
Set 2 Vraag 3(2)	1,698	0,567	8,965	1	0,003	5,463
Sector			12,635	2	0,002	
Sector(1)	-0,771	0,217	12,622	1	0,000	0,463
Sector(2)	-0,366	0,416	0,775	1	0,379	0,694
Rol in de school(1)	1,522	0,277	30,236	1	0,000	4,583

Ervaring			0,769	2	0,681	
Ervaring(1)	-0,095	0,293	0,106	1	0,745	0,909
Ervaring(2)	0,180	0,254	0,502	1	0,478	1,197
Geslacht(1)	0,221	0,241	0,840	1	0,359	1,247
Constant	-1,907	0,604	9,962	1	0,002	0,149
Set 3						
Set 3 Vraag 1			1,166	4	0,884	
Set 3 Vraag 1(1)	0,244	0,226	1,163	1	0,281	1,276
Set 3 Vraag 1(2)	0,106	0,998	0,011	1	0,915	1,112
Set 3 Vraag 1(3)	22,064	23063,214	0,000	1	0,999	382113451 3,957
Set 3 Vraag 1(4)	20,647	40192,969	0,000	1	1,000	926570407, 494
Set 3 Vraag 3			27,177	2	0,000	
Set 3 Vraag 3(1)	1,431	0,358	16,006	1	0,000	4,184
Set 3 Vraag 3(2)	0,567	0,348	2,652	1	0,103	1,763
Sector			1,915	2	0,384	
Sector(1)	-0,239	0,198	1,468	1	0,226	0,787
Sector(2)	-0,350	0,374	0,873	1	0,350	0,705
Rol in de school(1)	0,926	0,241	14,820	1	0,000	2,524
Ervaring			1,788	2	0,409	
Ervaring(1)	-0,092	0,271	0,115	1	0,735	0,912
Ervaring(2)	-0,294	0,220	1,787	1	0,181	0,745
Geslacht(1)	-0,309	0,221	1,944	1	0,163	0,734
Constant	-0,849	0,372	5,212	1	0,022	0,428
Set 4						
Set 4 Vraag 1			8,829	4	0,066	
Set 4 Vraag 1(1)	0,093	0,411	0,051	1	0,821	1,097
Set 4 Vraag 1(2)	-0,865	0,347	6,201	1	0,013	0,421
Set 4 Vraag 1(3)	-0,645	0,324	3,954	1	0,047	0,525
Set 4 Vraag 1(4)	-0,196	0,498	0,155	1	0,694	0,822
Set 4 Vraag 3			11,592	2	0,003	
Set 4 Vraag 3(1)	1,448	0,439	10,890	1	0,001	4,254
Set 4 Vraag 3(2)	0,816	0,397	4,234	1	0,040	2,262

Sector			15,815	2	0,000	
Sector(1)	-1,040	0,271	14,720	1	0,000	0,353
Sector(2)	-0,884	0,505	3,068	1	0,080	0,413
Rol in de school(1)	0,944	0,270	12,244	1	0,000	2,570
Ervaring			1,994	2	0,369	
Ervaring(1)	-0,346	0,388	0,793	1	0,373	0,708
Ervaring(2)	-0,384	0,304	1,596	1	0,206	0,681
Geslacht(1)	0,095	0,308	0,095	1	0,758	1,100
Constant	-0,989	0,462	4,590	1	0,032	0,372
Set 5						
Set 5 Vraag 1			7,630	4	0,106	
Set 5 Vraag 1(1)	0,357	0,282	1,598	1	0,206	1,429
Set 5 Vraag 1(2)	-0,704	0,328	4,602	1	0,032	0,495
Set 5 Vraag 1(3)	-0,032	0,587	0,003	1	0,957	0,969
Set 5 Vraag 1(4)	-0,887	1,211	0,537	1	0,464	0,412
Set 5 Vraag 3			16,638	2	0,000	
Set 5 Vraag 3(1)	1,679	0,473	12,582	1	0,000	5,360
Set 5 Vraag 3(2)	0,766	0,420	3,331	1	0,068	2,152
Sector			13,734	2	0,001	
Sector(1)	-0,915	0,249	13,511	1	0,000	0,400
Sector(2)	-0,585	0,449	1,701	1	0,192	0,557
Rol in de school(1)	0,701	0,268	6,826	1	0,009	2,015
Ervaring			4,193	2	0,123	
Ervaring(1)	-0,645	0,315	4,188	1	0,041	0,525
Ervaring(2)	-0,149	0,271	0,301	1	0,584	0,862
Geslacht(1)	0,300	0,263	1,297	1	0,255	1,350
Constant	-1,070	0,450	5,665	1	0,017	0,343
Set 6						
Set 6 Vraag 1			2,977	4	0,562	
Set 6 Vraag 1(1)	1,219	1,064	1,312	1	0,252	3,384
Set 6 Vraag 1(2)	0,405	0,517	0,614	1	0,433	1,499
Set 6 Vraag 1(3)	-0,331	0,596	0,309	1	0,578	0,718

Set 6 Vraag 1(4)	0,182	0,629	0,083	1	0,773	1,199
Set 6 Vraag 3			4,051	2	0,132	
Set 6 Vraag 3(1)	1,424	0,803	3,145	1	0,076	4,152
Set 6 Vraag 3(2)	0,765	0,488	2,460	1	0,117	2,149
Sector			9,637	2	0,008	
Sector(1)	0,046	0,496	0,009	1	0,926	1,047
Sector(2)	1,608	0,585	7,566	1	0,006	4,995
Rol in de school(1)	2,014	0,536	14,129	1	0,000	7,496
Ervaring			0,741	2	0,690	
Ervaring(1)	-19,184	9468,998	0,000	1	0,998	0,000
Ervaring(2)	-0,399	0,464	0,741	1	0,389	0,671
Geslacht(1)	0,703	0,409	2,951	1	0,086	2,020
Constant	-2,757	0,590	21,859	1	0,000	0,064
Set 7						
Set 7 Vraag 1			4,288	4	0,368	
Set 7 Vraag 1(1)	0,327	0,216	2,281	1	0,131	1,386
Set 7 Vraag 1(2)	-0,057	0,880	0,004	1	0,949	0,945
Set 7 Vraag 1(3)	-1,476	1,190	1,540	1	0,215	0,228
Set 7 Vraag 1(4)	-21,801	40192,970	0,000	1	1,000	0,000
Set 7 Vraag 3			18,868	2	0,000	
Set 7 Vraag 3(1)	3,085	1,063	8,430	1	0,004	21,869
Set 7 Vraag 3(2)	2,267	1,062	4,561	1	0,033	9,654
Sector			20,497	2	0,000	
Sector(1)	-0,930	0,216	18,601	1	0,000	0,395
Sector(2)	-1,089	0,442	6,055	1	0,014	0,337
Rol in de school(1)	1,427	0,476	8,981	1	0,003	4,168
Ervaring			0,767	2	0,681	
Ervaring(1)	-0,216	0,382	0,319	1	0,572	0,806
Ervaring(2)	0,130	0,234	0,311	1	0,577	1,139
Geslacht(1)	-0,093	0,245	0,144	1	0,704	0,911
Constant	-2,167	1,078	4,044	1	0,044	0,115
Set 8						

Set 8 Vraag 1			7,361	4	0,118	
Set 8 Vraag 1(1)	0,554	0,299	3,434	1	0,064	1,740
Set 8 Vraag 1(2)	-0,051	0,332	0,023	1	0,879	0,951
Set 8 Vraag 1(3)	-1,137	0,730	2,426	1	0,119	0,321
Set 8 Vraag 1(4)	-0,907	1,202	0,570	1	0,450	0,404
Set 8 Vraag 3			30,625	2	0,000	
Set 8 Vraag 3(1)	2,809	0,542	26,902	1	0,000	16,600
Set 8 Vraag 3(2)	1,801	0,512	12,391	1	0,000	6,054
Sector			28,949	2	0,000	
Sector(1)	-1,310	0,266	24,239	1	0,000	0,270
Sector(2)	-2,025	0,678	8,913	1	0,003	0,132
Rol in de school(1)	0,973	0,435	5,007	1	0,025	2,645
Ervaring			9,676	2	0,008	
Ervaring(1)	0,211	0,450	0,219	1	0,640	1,234
Ervaring(2)	0,905	0,291	9,675	1	0,002	2,472
Geslacht(1)	0,718	0,294	5,979	1	0,014	2,051
Constant	-2,203	0,533	17,085	1	0,000	0,110
Set 9						
Set 9 Vraag 1			5,777	4	0,216	
Set 9 Vraag 1(1)	-0,292	0,385	0,574	1	0,449	0,747
Set 9 Vraag 1(2)	-1,638	1,067	2,356	1	0,125	0,194
Set 9 Vraag 1(3)	-0,010	0,884	0,000	1	0,991	0,990
Set 9 Vraag 1(4)	1,913	1,185	2,607	1	0,106	6,771
Set 9 Vraag 3			20,331	2	0,000	
Set 9 Vraag 3(1)	3,386	0,843	16,119	1	0,000	29,533
Set 9 Vraag 3(2)	2,023	0,778	6,761	1	0,009	7,564
Sector			5,137	2	0,077	
Sector(1)	-0,745	0,370	4,048	1	0,044	0,475
Sector(2)	-1,002	0,701	2,041	1	0,153	0,367

Rol in de school(1)	1,260	0,494	6,506	1	0,011	3,524
Ervaring			0,734	2	0,693	
Ervaring(1)	-0,544	0,694	0,614	1	0,433	0,580
Ervaring(2)	-0,169	0,369	0,210	1	0,647	0,844
Geslacht(1)	0,903	0,373	5,877	1	0,015	2,468
Constant	-3,443	0,800	18,540	1	0,000	0,032

Tabel C.5: T-test met wel/geen deelname aan gesprek als onafhankelijke variabele en mate van overeenstemming (V2⁸) als afhankelijke variabele

	M wel deelname	M geen deelname	t^9	df	p
Set 1	1,33	1,35	,256	347	,798
Set 2	1,50	1,93	4,079	171,609	,000
Set 3	1,08	1,08	,071	392	,943
Set 4	1,59	1,65	,654	219	,514
Set 5	1,64	1,67	,209	249	,835
Set 6	2,14	1,85	-1,39	124	,166
Set 7	1,27	1,31	,622	417	,534
Set 8	1,60	2,04	4,173	239	,000
Set 9	1,61	1,91	1,96	156	,052

Tabel C.6: T-test met wel/geen deelname aan gesprek als onafhankelijke variabele en mate van overeenstemming (V4¹⁰) als afhankelijke variabele

	M wel deelname	M geen deelname	t^{11}	df	p
Set 1	1,52	1,88	3,94	331	,001
Set 2	1,73	2,27	4,49	143,98	,001
Set 3	1,68	1,89	2,39	313	,018
Set 4	1,76	1,96	1,57	216	,117
Set 5	2,04	2,06	,177	233	,860
Set 6	2,51	2,64	,548	64,390	,585
Set 7	1,65	1,86	2,29	361	,023
Set 8	1,87	2,42	4,686	236	,000
Set 9	1,98	2,41	2,694	107,518	,008

⁸ Hierin zijn alleen de mensen meegenomen die aangeven wel zicht te hebben (antwoordopties 1-4).

⁹ De assumptie van gelijke variantie is getoetst bij de Levene's test.

¹⁰ Hierin zijn alleen de mensen meegenomen die aangeven wel zicht te hebben (antwoordopties 1-4).

¹¹ De assumptie van gelijke variantie is getoetst bij de Levene's test.

Utrecht, 2024

**Dit onderzoek is (mede) gefinancierd door
het Nationaal Regieorgaan
Onderwijsonderzoek, dossiernummer
40.5.19810.024**